

**XIX међународни научни скуп „Правнички дани –
Проф. др Славко Царић”
„ПРАВО, НАУКА И ДРУШТВО – АКТУЕЛНА
ПИТАЊА И ПЕРСПЕКТИВЕ”**

**XIX International scientific meeting „Legal days –
Prof. Slavko Carić, PhD”
„LAW, SCIENCE AND SOCIETY – THE CURRENT
ISSUES AND PERSPECTIVES”**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 23. септембар 2022.

Зборник радова са XIX међународног научног скупа

„Правнички дани – Проф. др Славко Царић“
„ПРАВО, НАУКА И ДРУШТВО – АКТУЕЛНА ПИТАЊА И ПЕРСПЕКТИВЕ“

23. септембар 2022. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић редовни професор	Др Гордана Бејатовић ванредни професор
Др Милан Почуча редовни професор	Др Јелена Стојшић Даветић ванредни професор
Др Владимир Козар редовни професор	Др Сања Шкорић ванредни професор
Др Милош Марковић редовни професор	Др Маријана Младенов ванредни професор
Др Јелена Матијашевић редовни професор	Др Срђан Дамњановић ванредни професор
Др Предраг Мирковић ванредни професор	Др Марко Станковић доцент
Др Дарко Голић ванредни професор	Др Маја Суботин доцент
Др Јоко Драгојловић ванредни професор	

За издавача:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Уредник:

Др Милан Почуча, редовни професор

Штампа:

НС Мала књига плус, Нови Сад

Тираж: 150

ISBN 978-86-86121-51-6

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА - председник Научног одбора

Продекан за науку, квалитет и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитет Привредна академија у Новом Саду и ванредни професор Факултета техничких наука Универзитета у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Продекан за наставу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф Кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Шеф Теоријске и јавноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЖЕЉКО БЈЕЛАЈАЦ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА ЂУРЂЕВ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре Кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

АКАДЕМИК ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ

Европски универзитет Брчко дистрикт и Ректор Европског универзитета „Kallos” Тузла и | Босна и Херцеговина

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ, ЕМЕРИТУС

Универзитет „Адриатик“ – Бар, Факултет за пословну економију и право | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија, в.д. председника Врховног суда Црне Горе, Универзитет „Адриатик“ – Бар, Факултет за медитеранске пословне студије, Тиват | Република Црна Гора

PROF. DR DR. WOLFGANG ROHRBACH

Akademik Evropske akademije nauka u Salzburgu | Austrija

PROF. DR VANO TSERTSVADZE

Georgian Institute of Public Affairs | Gruzija

PROF. DR. AMER FAKHOURY

Dean College of Law American University in the Emirates | Ujedinjeni Arapski Emirati

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан Хрватске академије медицинских наука | Република Хрватска

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент, Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент, Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР НЕЂО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и председник међународног удружења методолога друштвених наука у Београду | Република Србија

ПРОФ. ДР АЛБИНА ФАЗЛОВИЋ

Ванредни професор Европском универзитету Брчко дистрикт на Европском универзитету „Kallos” Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР ЗОРАН ФИЛИПОВСКИ

Проректор за међународну сарадњу, Интернационални „Vision” Универзитет | Северна Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University Neapolis Paphos Cyprus, master studys in public law and administration | Republika Kipar

ПРОФ. ДР НЕБОЈША ШАРКИЋ

Декан Правног факултета, Универзитета Унион у Београду | Република Србија

ДР МИШО ЂУРКОВИЋ

Научни саветник, Директор Института за Европске студије у Београду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЧЛОВИЋ

Директор Института за упоредно право у Београду | Република Србија

ПРОФ. ДР БОГДАН ВУКОСАВЉЕВИЋ

European Research Institute for Strategic Studies | Словенија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - Председник Организационог одбора

ПРОФ. ДР ИВАН ЈОКСИЋ

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЈШИЋ ДАБЕТИЋ

ПРОФ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ДОЦ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ДОЦ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ДОЦ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА СУБОТИН

ДОЦ. ДР ВЛАДИМИР ШЕБЕК

МСР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР АЊА КОПРИВИЦА

МСР МАРА ДЕСПОТОВ

МСР ТАМАРА КРСТИЋ

Секретар:

МСР АЊА КОПРИВИЦА, асистент

Mast. krim. Tamara Staparski, asistent

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

mejl: tamara.staparski@pravni-fakultet.info

Dr Sanja Gongeta, profesor

Veleučilište „Lavoslav Ružička” u Vukovaru

mejl: sanja.gongeta@vevu.hr

PRAVNI OKVIR ZAŠTITE VAZDUHA U EVROPSKOJ UNIJI SA POSEBNIM OSVRTOM NA PRAKSU EVROPSKOG SUDA PRAVDE

Apstrakt:

Industrijalizacija, ubrzan razvoj gradova i saobraćaja tokom 20. veka doveli su do povećanja negativnog uticaja na životnu sredinu, što se između ostalog manifestuje kroz sve veću zagađenost vazduha na globalnom nivou. U cilju sprečavanja dalje degradacije vazduha i pokušaju otklanjanja štetnih posledica po isti, Evropska unija donosi niz pravnih akata na ovom polju. U radu će biti prikazan pravni sistem zaštite vazduha u okviru Evropske unije, nakon čega će posebna pažnja biti posvećena praksi Evropskog suda pravde. Cilj rada je pružanje rezimea najznačajnije pravne regulative na polju zaštite vazduha u okviru pravnog sistema Evropske unije, kao i evaluacija uspešnosti primene usvojenih propisa od strane pojedinih država članica.

Ključne reči: zaštita vazduha, zagađenje vazduha, pravni sistem Evropske unije, Evropski sud pravde

Uvod

Nakon Drugog svetskog rata dolazi do ubrzanog razvoja civilizacije, a kao nuspojava naučno-tehnološkog razvoja javlja se sve veće narušavanje životne sredine nekontrolisanim otpuštanjem zagađujućih materija. Toksične materije koje se svakodnevno ispuštaju u životnu sredinu imaju negativne efekte na sve njene elemente, uključujući vazduh.¹⁾ Do narušavanja kvaliteta vazduha dolazi emisijom štetnih supstanci koje ne postoje u redovnom sastavu vazduha, kao i enormnim povećanjem količine onih supstanci koje već postoje u vazduhu u određenoj meri, čije štetno dejstvo dolazi do izražaja prekoračenjem graničnih vrednosti.²⁾ Danas u svetu zagađenje vazduha predstavlja najveći ekološki rizik po zdravlje i izaziva dalekosežne posledice, kako na lokalnom tako i na globalnom nivou. Usled činjenice da se zagađivači vazduha koji su oslobođeni u atmosferu jedne države prenose vazдушnim strujanjem na velike udaljenosti što rezultira lošim kvalitetom vazduha na drugim lokalitetima, navedeni problem ne možemo da posmatramo isključivo sa aspekta unutrašnjeg pravnog okvira jedne države, te je neophodna i adekvatna reakcija

¹⁾ Supstanca u vazduhu koja može biti štetna za čoveka i životnu sredinu smatra se zagađivačem vazduha, a najštetniji uticaj na zdravlje ljudi imaju suspendovane čestice (RM), nitrogen dioksid i površinski ozon. Koliko je situacija sa zagađenjem vazduha alarmantna pokazuje podatak da je u Evropi oko 90% gradskog stanovništva izloženo zagađivačima čija je koncentracija znatno veća od dozvoljene, što za posledicu ima skraćivanje životnog veka u proseku za više od osam meseci.

Preuzeto sa: <https://www.eea.europa.eu/downloads/2860feb119f29da21442fed230606c16/1606129146/intro.pdf>.

²⁾ Počuca, M., Matijašević-Obradović, J. (2020): Međusobna uslovljenost životne sredine i turizma- značaj monitoringa kvaliteta vazduha grada Novog Sada u razvoju i unapređenju turizma, *Pravo- teorija i praksa*, 37(2), str. 2.

međunarodne zajednice. Svetska zdravstvena organizacija ističe da je zagađenje vazduha, kako ambijentalno (spoljno) tako i u domaćinstvima (unutrašnje) odgovorno za jednu od devet smrti godišnje u svetu, kao i da ambijentalno zagađenje vazduha godišnje odnese tri miliona života.³⁾ Uprkos smernicama za kontrolu kvaliteta vazduha i prevenciju od zagađenja koje su u prethodnim decenijama dovele do poboljšanja kvaliteta vazduha u Evropskoj uniji, nivo zagađenosti vazduha u mnogim evropskim gradovima premašuje zakonom dozvoljene vrednosti.⁴⁾⁵⁾ Trenutna situacija pokazuje da su pojedine države ozbiljno shvatile problem zagađenja vazduha, međutim stepen zagađenja i dalje raste što u velikoj meri pogađa kvalitet ljudskih života i svetsku ekonomiju. U cilju usporavanja ovog negativnog trenda, na globalnom, regionalnom i unutrašnjem nivou država doneti su brojni pravni akti. Navedeni propisi relevantni sa aspekta pravnog sistema Evropske unije predstavljaju osnovni predmet razmatranja u radu u cilju dobijanja jasne predstave u pogledu sagledavanja aktuelnih pravnih standarda u predmetnoj oblasti, kao i njihove primene od strane država članica EU.

Zaštita vazduha u pravnom poretku EU

EU je tek kroz odredbe Jedinственog evropskog akta⁶⁾ iz 1987. godine dobila nadležnost donošenja i usvajanja propisa u oblasti zaštite životne sredine i osnovala Evropsku agenciju za životnu sredinu (EEA), kao najznačajniji organ za aktivnosti na ovom polju a čiji je cilj pružanje nezavisnih i pouzdanih informacija o životnoj sredini. Pitanje zaštite vazduha od zagađenja nalazi se u fokusu EU od sedamdesetih godina prošlog veka. Na ovom polju Unija donosi niz direktiva koje se bave pitanjem granica dozvoljenih količina zagađivača i emisije istih u ambijentalni vazduh. Prvi značajniji propis u ovoj oblasti je Okvirna direktiva o kvalitetu vazduha⁷⁾ sa svoje četiri „kćerke” direktive. Direktiva uspostavlja jedinstvenu strategiju za postizanje zadovoljavajućeg kvaliteta vazduha u Uniji kako bi se izbegle, smanjile ili sprečile štetne posledice po zdravlje ljudi i na životnu sredinu, ocenjuje i garantuje kvalitet vazduha u državama članicama na osnovu zajedničkih metoda i kriterijuma, i garantuje odgovarajuća upozorenja javnosti kada zagađenost dostigne granične vrednosti.⁸⁾ Navedena direktiva je 2008. godine sa svoje tri od ukupno četiri „kćerke” direktive integrisana u jednu novu sveobuhvatnu Direktivu o kvalitetu ambijentalnog vazduha (2008/50/EC)⁹⁾. Direktiva 2008/50/EC je zadržala postojeće standarde u pogledu koncentracija štetnih gasova u ambijentalnom vazduhu i postavila nove za suspendovane čestice i sekundarni zagađujući ozon. Radi praćenja i procene kvaliteta vazduha, uvedena je obaveza država članica da usvoje planove za kvalitet vazduha koji treba da sadrže: sve relevantne informacije o mernim stanicama; podatke o vrsti zagađenja i procenu zagađenja; izvore zagađenja, pored kojih

3) World Health Organization (2016): Ambient Air pollution: A global assessment of exposure and burden of disease, p.10 Preuzeto sa: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/250141/9789241511353-eng.pdf> (pristupljeno: 11.07.2022).

4) European Environment Agency (2020): Towards zero pollution in Europe, p. 13 Preuzeto sa: <https://www.eea.europa.eu/signals/signals-2020/articles/towards-zero-pollution-in-europe>.

5) Prema procenama Evropske agencije za životnu sredinu u Evropi svake godine oko 400 000 ljudi privremeno izgubi život usled lošeg kvaliteta vazduha. Preuzeto sa: <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2018> (pristupljeno: 11.07.2022).

6) Jedinствени evropski akt, 1987, Official Journal of the European Communities, L 169 29/06

7) Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, *OJ L 296, 21.11.1996, p. 55–63.*

8) Vujčić, D., Knežević, I., Lazarević, T., Međak, V., Pavićević, V., Pavlović, M. V., Prlja, B. (2007): *Ka Evropskoj uniji*, Stalna konferencija gradova i opština, str. 48.

9) Directive 2008/50/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe, *OJ L 152, 11.6.2008, p. 1–44.*

se akcenat stavlja i na raspodelu zagađenja; objašnjenja o tehnikama koje se koriste za procenu kvaliteta vazduha; te procenu i vreme planiranog poboljšanja kvaliteta vazduha.¹⁰⁾

Relevantan propis u predmetnoj oblasti svakako predstavlja i Tematska strategija o zagađenju vazduha¹¹⁾ koju je EU donela 2005. godine. Osnovni cilj donošenja navedene strategije bio je da se do kraja 2020. godine smanji: akutna smrtnost od ozona za 10%, period skraćivanja životnog veka usled trovanja suspendovanim česticama za 47%, kisele kiše u šumskim područjima za 74%, kisele kiše u slatkovodnim područjima za 39%, površina ekosistema koji je izložen eutrofikaciji¹²⁾ za 43%, ozon u šumskim područjima za 15%.¹³⁾

Budući da direktive koje EU usvaja sadrže smernice o postupanju država članica u cilju smanjivanja koncentracije zagađivača i redukcije kvaliteta vazduha, EU je odlučila da se na ovaj način dodatno posveti rešavanju pomenutog problema na regionalnom nivou. Tako je u periodu od nešto više od jedne decenije donet veći broj direktiva koje obavezuju države članice, a među kojima se posebno ističu: Direktiva 1998/70/EC o kvalitetu goriva¹⁴⁾, Direktiva 1999/30/EC o graničnim vrednostima materija u vazduhu¹⁵⁾, Direktiva 2001/81/EC o maksimalnim vrednostima emisija gasova u državama članicama¹⁶⁾, Direktiva 2001/80/EC o emisijama gasova iz postrojenja koja koriste velike količine goriva¹⁷⁾, Direktiva 2002/3/EC o prisustvu ozona u vazduhu¹⁸⁾, Direktiva 2009/125/EC o eko dizajnu¹⁹⁾, Direktiva 2010/75/EU- IED o industrijskim emisijama²⁰⁾.

Međutim, unatoč pomenutim direktivama i predviđenim merama, gotovo sve države članice EU su premašile dozvoljene koncentracije emisije azot-dioksida i suspendovanih čestica predviđene Direktivom o kvalitetu ambijentalnog vazduha, te je EU 2013. godine predložila *Paket politika za čist vazduh (Clean Air Policy Package)*, koji je uključivao *Program čistog vazduha za Evropu (Clean Air Programme for Europe)* i predloge za NEC direktivu, a čiji je cilj postizanje usklađenosti sa postojećim zakonodavstvom, kao i dalje smanjenje emisije zagađivača vazduha do 2030. godine.²¹⁾

¹⁰⁾ RES Foundation, *Zakonodavstvo u oblasti kvaliteta vazduha*, Preuzeto sa: https://rs.boell.org/sites/default/files/res_zakonodavstvo_u_oblasti_kvaliteta_vazduha.pdf (pristupljeno: 12.07.2022).

¹¹⁾ Thematic Strategy on Air Pollution, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Thematic Strategy on air pollution (COM(2005) 0446) Preuzeto sa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0446&from=EN> (pristupljeno: 12.07.2022).

¹²⁾ Proces povećanog prihranjivanja vodenog ekosistema što za posledicu ima cvetanje vode.

¹³⁾ Annex 3 Thematic Strategy on air pollution, 2005, Preuzeto sa: https://ec.europa.eu/environment/archives/cafe/pdf/strat_com_en.pdf (pristupljeno: 15.07.2022).

¹⁴⁾ Directive 98/70/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Council Directive 93/12/EEC, *OJ L 350*, 28.12.1998, p. 58–68.

¹⁵⁾ Council Directive 1999/30/EC of 22 April 1999 relating to limit values for sulphur dioxide, nitrogen dioxide and oxides of nitrogen, particulate matter and lead in ambient air, *OJ L 163*, 29.6.1999, p. 41–60.

¹⁶⁾ Directive 2001/81/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2001 on national emission ceilings for certain atmospheric pollutants, *OJ L 309*, 27.11.2001, p. 22–30.

¹⁷⁾ Directive 2001/80/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2001 on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants, *OJ L 309*, 27.11.2001, p. 1–21.

¹⁸⁾ Directive 2002/3/EC of the European Parliament and of the Council of 12 February 2002 relating to ozone in ambient air, *OJ L 67*, 9.3.2002, p. 14–30.

¹⁹⁾ Directive 2009/125/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for the setting of ecodesign requirements for energy-related products (Text with EEA relevance), *OJ L 285*, 31.10.2009, p. 10–35.

²⁰⁾ Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) Text with EEA relevance, *OJ L 334*, 17.12.2010, p. 17–119

²¹⁾ *Regulation of Air Pollution*, op. cit., str. 8.

EU je na polju zaštite vazduha od zagađenja EU 2016. godine usvojila Direktivu 2016/2284/EU o smanjenju nacionalnih emisija određenih atmosferskih zagađujućih materija²²⁾ (NEC direktiva), koja predviđa različite obaveze za države članice u vidu smanjenja emisije pet najvećih zagađivača vazduha²³⁾ u periodu od 2020. do 2030. godine.²⁴⁾ Za postizanje ciljeva NEC direktive, svaka država članica ima obavezu usvajanja i implementacije Nacionalnog programa kontrole zagađenja vazduha (National Air Pollution Control Program), koji mora biti ažuriran svake četiri godine i dostavljen Evropskoj komisiji na kontrolu. Takođe, države članice su dužne da pripreme i godišnje ažuriraju popis zagađivača obuhvaćenih NEC direktivom, kao i projekcije emisija za određene zagađivače.

Navedena pravna regulativa postavila je temelj i omogućila da se EU politika o kvalitetu vazduha izgradi na tri stuba. Prvi stub podrazumeva direktive o kvalitetu ambijentalnog vazduha (Direktiva 2008/50/EC i Direktiva 204/107/EC) koje, između ostalog, postavljaju standarde za koncentraciju zagađivača, kao i kriterijume za monitoring i procenu kvaliteta vazduha. Drugi stub predstavlja NEC direktiva, dok treći stub čine pravni propisi koji se odnose na zagađenje vazduha iz određenih izvora, a koje čine industrija i transport.²⁵⁾

U okviru dokumenta „EU politike o kvalitetu vazduha: implementacija izabrane EU pravne regulative (EIA)” koji je 2021. godine objavila Služba za istraživanje Evropskog parlamenta u saradnji sa Komitetom za životnu sredinu, javno zdravlje i bezbednost hrane (ENVI), predstavljeni su rezultati implementacije dve Direktive o kvalitetu ambijentalnog vazduha, kao i Direktive o industrijskim emisijama i EU pravne regulative koje postavljaju standarde emisije gasova za laka i teška vozila. Rezultati do kojih se tom prilikom došlo ukazuju na činjenicu da naponi koje EU ulaže u cilju zaštite vazduha očigledno nisu dovoljni. Naime, utvrđeno je da su dve glavne direktive o kvalitetu ambijentalnog vazduha zastarele, budući da su se u međuvremenu pojavile nove vrste zagađujućih materija, kao i da iste nisu u skladu sa najnovijim naučnim saznanjima koja ukazuju na štetan uticaj zagađenja vazduha na zdravlje ljudi. Različiti pristupi država članica na nacionalnim nivoima o obaveštavanju javnosti o kvalitetu vazduha i kontroli mera koje se primenjuju na aglomeracije i zone koje su pogođene prekomernim zagađenjem vazduha, ukazuje na disproportionalnost primene predmetne pravne regulative u okviru država članica. Kao negativan aspekt Direktive iz 2008. godine posebno se ističe nekoherentnost i dvosmislenost pojedinih njenih odredbi što je u pojedinim slučajevima rezultiralo netačnim uzorkovanjem i upitnošću dobijenih rezultata na osnovu kojih nadležni organi preduzimaju dalje korake na ovom polju. U cilju uspostavljanja efektivne pravne regulative koja će dovesti do realnih rezultata poboljšanja kvaliteta vazduha kao jedan od načina predlaže se uvođenje obaveze periodične revizije standarda o zaštiti vazduha koji moraju da prate savremena tehnička i naučna otkrića, harmonizacije propisa sa pomenutim oktricićima, kao i obaveze država članica da postupaju shodno odlukama Evropskog suda pravde kada se utvrdi njihova odgovornost za povrede pravnih propisa u predmetnoj materiji.²⁶⁾

²²⁾ Directive (EU) 2016/2284 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2016 on the reduction of national emissions of certain atmospheric pollutants, amending Directive 2003/35/EC and repealing Directive 2001/81/EC (Text with EEA relevance), *OJ L 344, 17.12.2016, p. 1–3.1.*

²³⁾ Kao najveći zagađivači vazduha izdvajaju se: sumpor dioksid, azotni oksidi, nemetanska isparljiva organska jedinjenja, amonijak i suspendovane čestice

²⁴⁾ European Environment Agency, <https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-pollution-sources-1/national-emission-ceilings> (pristupljeno: 15.07.2022).

²⁵⁾ Karamfilova, E. (2021): *EU policy on air quality: Implementation of selected EU legislation*, EPRS, p. I

Preuzeto sa: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/654216/EPRS_STU\(2021\)654216_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/654216/EPRS_STU(2021)654216_EN.pdf) (pristupljeno: 16.07.2022).

²⁶⁾ Karamfilova, E., *op. cit.* p. III.

Praksa Evropskog suda pravde

Usled činjenice da i pored postojanja pravne regulative koja obavezuje države članice da preduzimaju propisane mere, ispunjavaju predviđene obaveze i poštuju utvrđene granične vrednosti zagađujućih materija u vazduhu na svojoj teritoriji, pojedine države članice EU zanemaruju svoje dužnosti, Evropska komisija se povodom navedenog pitanja obratila Evropskom sudu pravde. Podnošenjem tužbi Evropskom sudu pravde protiv Bugarske, Poljske i Španije, Evropska komisija je zahtevala utvrđivanje odgovornosti država usled nepoštovanja relevantnih propisa. Potupajući u predmetu protiv Bugarske, Sud je ustanovio da je tužena država prekršila odredbe Direktive 2008/50/EZ, koja je obavezuje od 1. jula 2017. godine kao punopravnu članicu EU, budući da je u periodu od 2007. do 2014. godine koncentracija sumpor-dioksida (SO₂) u vazduhu prelazila dozvoljene dnevne i godišnje granične vrednosti u jugoistočnom delu zemlje u kojem se nalaze četiri glavne termoelektreane.²⁷⁾

Kako je nakon prekoračenja rokova predviđenih Direktivom 2008/50/EZ i više zvaničnih obaveštenja upućenih Poljskoj u periodu od 2007. do 2015. godine od strane Evropske komisije Poljska propustila da ispuni svoje obaveze u vidu smanjenja koncentracije RM10²⁸⁾ čestica u vazduhu, Evropska komisija je 15. juna 2016. godine uputila tužbu Evropskom sudu pravde protiv Poljske za kršenje Direktive 2008/50/EZ. Nakon sprovedenog postupka Sud je u presudi utvrdio odgovornost Poljske za povredu predmetne direktive i ustanovio da su u periodu od 2007. do 2013. godine u vazduhu neke vrednosti RM10 čestica u 35 zona za procenu i upravljanje kvalitetom ambijentalnog vazduha prevazilazile dozvoljene granične vrednosti, dok su godišnje vrednosti bile prekoračene u devet pomenutih zona, kao i da Poljska nije pružila informacije Evropskoj komisiji o činjenici da li se pomenuta situacija popravila.²⁹⁾ Takođe, Sud je u svojoj odluci istakao i da je Poljska ostala pasivna na polju usvajanja adekvatnih mera, u okviru programa za kvalitet ambijentalnog vazduha, kako bi osigurala da period prekoračenja dozvoljenih graničnih vrednosti RM10 čestica bude što kraći.

S druge strane, podaci koje je Španija pružila Evropskoj komisiji a koji se tiču koncentracije azot-dioksida (NO₂) u njenom vazduhu u periodu od 2010. godine do momenta podnošenja tužbe, doveli su do reakcije Evropske komisije koja je 4. marta 2020. godine odlučila da pokrene postupak pred Evropskim sudom pravde zbog kršenja Direktive 2008/50/EZ. Naime, godišnje dozvoljene vrednosti azot-dioksida su sistematski i uporno pravazilazile dozvoljene granične vrednosti u urbanim zonama Madrida, Barselone i okruga Baši Lobrega (Baix Llobregat) autonomne pokrajine Katalonije.³⁰⁾ U postupku koji je i dalje u toku, Sud će utvrditi da li činjenice iznete od strane Evropske komisije dokazuju da je do povrede Direktive 2008/50/EZ od strane Španije zaista i došlo. Ono što Španiji ne ide u prilog je svakako podatak EEA po kome zagađen vazduh azot-dioksidom u Španiji godišnje izazove preko 9.000 prevremenih smrti.³¹⁾

Da slučajevi Bugarske, Poljske i Španije nisu izuzetak pokazuje i podatak da je Evropska komisija uputila zvanična obaveštenja Rumuniji, Hrvatskoj i Grčkoj zbog nepridržavanja i neusaglašavanja Direktive 2004/107/EZ, Direktive 2008/50/EZ i Direktive 2010/75/EZ sa nacionalnim zakonodavstvom.³²⁾ Ukoliko pomenute države ne postupe u skladu sa nalogima i uputstvima iz mišljenja upućenih

²⁷⁾ Commission v. Bulgaria, Applications no. C-488/15, European Court of Justice Judgment 5 April 2017.

²⁸⁾ Oznaka za čađ prečnika 10 µm.

²⁹⁾ Commission v. Spain, Applications no. C-336/16, European Court of Justice Judgment 22 February 2018.

³⁰⁾ Više o tome na: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=226744&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=779178>.

³¹⁾ European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ET/IP_19_4256 (pristupljeno: 15.07.2022).

³²⁾ European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/INF_19_4251 (pristupljeno: 15.07.2022).

od strane EU, postoji očekivana mogućnost da se nakon isteka roka ostavljenog od strane Evropske komisije za odgovor i reakciju, nađu u ulozi tužene strane pred Evropskim sudom pravde.

Zaključak

Pruženi prikaz pravnog okvira EU na polju zaštite vazduha ukazuje na činjenicu da je ista postavila temelje za rešavanje problema koji ne samo da predstavlja visok faktor rizika po zdravlje i život evropskog stanovništva, već ima dalekosežne posledice na kompletnu životnu sredinu. Međutim, postavlja se pitanje ažurnosti i usklađenosti pravne regulative sa aktuelnim dešavanjima na polju zagađivanja vazduha, spremnosti država članica EU, kao i njihovih realnih mogućnosti da ispune ciljeve zadate donetim propisima u ovoj materiji.

Međutim, uprkos postojećoj pravnoj regulativi, rezultatima istraživanja nadležnih organa i stručnih organizacija i statistika, negativna zdravstvena situacija, propusti pojedinih država članica EU da pomenute propise implementiraju a samim tim adekvatno i primenjuju u okviru nacionalnog zakonodavstva, neispunjavanje obaveza i nepridržavanje donetih propisa, te na kraju sam kvalitet vazduha koji se udiše, ukazuju da se očigledno nije dovoljno ozbiljno shvatila težina problema u kom se nalazimo.

U skladu sa prikazom pravnog okvira pruženim u radu može se zaključiti da u pravnom sistemu EU postoji solidna osnova na polju zaštite vazduha od zagađenja, ali da ista mora da pretrpi drastična prilagođavanja novonastalim okolnostima, te da se mora ozbiljnije pristupiti njenoj realizaciji od strane svih država članica, poštovanjem ograničenja i donošenjem mera kojima će se zaista poboljšati kvalitet vazduha koji udišemo, kako ne bismo došli u situaciju gde korak unazad više neće biti opcija.

Tamara Staparski, MSc, Teaching Assistant

*Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad*

Sanja Gongeta, PhD, Professor

Collage of Applied Sciences Lavoslav Ružička in Vukovar

LEGAL FRAMEWORK OF AIR PROTECTION OF THE EU WITH SPECIAL REFERENCE TO THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE

Abstract:

Industrialization, the accelerated development of cities, and traffic during the 20th century led to an increase in the negative impact on the environment, which, among other things, is manifested through increasing air pollution on a global level. In order to prevent further degradation of the air and in attempting to eliminate damage to it, the European Union adopts a series of legal acts in this field. The paper will present the legal system of air protection within the European Union, after which special attention will be dedicated to the practice of the European Court of Justice. The aim of the work is to provide a summary of the most important legal regulations in the field of air protection within the legal system of the European Union, as well as an evaluation of the success of the implementation of the adopted regulations by the member states.

Keywords: *air protection, air pollution, the legal system of the EU, European Court of Justice.*

Literatura

1. Vujčić, D., Knežević, I., Lazarević, T., Međak, V., Pavićević, V., Pavlović, M. V., Prlja, B. (2007): Ka Evropskoj uniji, Stalna konferencija gradova i opština, str. 1-144.
2. Lilić, S., Drenovak-Ivanović, M. (2014): Ekološko pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
3. Počuča, M., Matijašević-Obradović, J. (2020): Međusobna uslovljenost životne sredine i turizma- značaj monitoringa kvaliteta vazduha grada Novog Sada u razvoju i unapređenju turizma, *Pravo- teorija i praksa*, 37(2), str. 17-34.
4. Annex 3 Thematic Strategy on air pollution, 2005, Preuzeto sa: https://ec.europa.eu/environment/archives/cafe/pdf/strat_com_en.pdf (pristupljeno: 15.07.2022).
5. Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, *OJ L 296*, 21.11.1996, p. 55–63.
6. Council Directive 1999/30/EC of 22 April 1999 relating to limit values for sulphur dioxide, nitrogen dioxide and oxides of nitrogen, particulate matter and lead in ambient air, *OJ L 163*, 29.6.1999, p. 41–60.
7. *Commision v. Bulgaria*, Applications no. C-488/15, European Court of Justice Judgment 5 April 2017.
8. *Commision v. Spain*, Applications no. C-336/16, European Court of Justice Judgment 22 February 2018.
9. Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) Text with EEA relevance, *OJ L 334*, 17.12.2010, p. 17–119.
10. Directive 2008/50/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe, *OJ L 152*, 11.6.2008, p. 1–44.
11. Directive (EU) 2016/2284 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2016 on the reduction of national emissions of certain atmospheric pollutants, amending Directive 2003/35/EC and repealing Directive 2001/81/EC (Text with EEA relevance), *OJ L 344*, 17.12.2016, p. 1–3.1.
12. Directive 2002/3/EC of the European Parliament and of the Council of 12 February 2002 relating to ozone in ambient air, *OJ L 67*, 9.3.2002, p. 14–30.
13. Directive 2001/81/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2001 on national emission ceilings for certain atmospheric pollutants, *OJ L 309*, 27.11.2001, p. 22–30.
14. Directive 2001/80/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2001 on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants, *OJ L 309*, 27.11.2001, p. 1–21.
15. Directive 98/70/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Council Directive 93/12/EEC, *OJ L 350*, 28.12.1998, p. 58–68.
16. Directive 2009/125/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for the setting of ecodesign requirements for energy-related products (Text with EEA relevance), *OJ L 285*, 31.10.2009, p. 10–35.

17. European Environment Agency (2020): Towards zero pollution in Europe, Preuzeto sa: <https://www.eea.europa.eu/signals/signals-2020/articles/towards-zero-pollution-in-europe>, p. 1-68 (pristupljeno: 14.07.2022).
18. European Environment Agency, <https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-pollution-sources-1/national-emission-ceilings> (pristupljeno: 15.07.2022).
19. European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ET/IP_19_4256 (pristupljeno:15.07.2022).
20. European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/INF_19_4251, (pristupljeno: 15.07.2022).
21. Jedinstveni evropski akt, 1987, Official Journal of the European Communities, L 169 29/06.
22. Karamfilova, E. (2021): *EU policy on air quality: Implementation of selected EU legislation*, EPRS, p. 1-200 Preuzeto sa: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/654216/EPRS_STU\(2021\)654216_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/654216/EPRS_STU(2021)654216_EN.pdf) (pristupljeno: 16.07.2022).
23. RES Foundation, Zakonodavstvo u oblasti kvaliteta vazduha, https://rs.boell.org/sites/default/files/res_zakonodavstvo_u_oblasti_kvaliteta_vazduha.pdf (pristupljeno: 12.07.2022).
24. Thematic Strategy on Air Pollution, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Thematic Strategy on air pollution (COM(2005) 0446)
Preuzeto sa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0446&from=EN> (pristupljeno: 12.07.2022).
25. World Health Organization (2016): Ambient Air pollution: A global assessment of exposure and burden of disease, p. 2-121
Preuzeto sa: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/250141/9789241511353-eng.pdf> (pristupljeno: 11.07.2022).
26. <https://www.eea.europa.eu/downloads/2860feb119f29da21442fed230606c16/1606129146/intro.pdf> (pristupljeno: 11.07.2022).
27. <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2018> (pristupljeno: 14.07.022).
28. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=226744&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=779178>.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

001:34(082)
316.3:34(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани - проф. др Славко Царић
(19 ; 2022 ; Нови Сад)**

Право, наука и друштво - актуелна питања и перспективе : [зборник радова] = Law, science and society - the current issues and perspectives : [proceedings] / XIX међународни научни скуп "Правнички дани - Проф. др Славко Царић", Нови Сад, 23. септембар 2022. = XIX international scientific meeting "Legal days - Prof. Slavko Carić, PhD" ; [уредник Милан Почуча]. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2022 (Нови Сад : НС Мала књига+). - 454 стр. ; 24 cm

Текстови ћир. и лат. - Тираж 150. - Стр. 19-20: Уводна реч / Милан Почуча = Foreword / Milan Počuča. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз већину радова.

ISBN 978-86-86121-51-6

а) Наука - Правни аспект - Зборници б) Друштво - Правни аспект - Зборници

COBISS.SR-ID 74323209